

OSLO STATSADVOKATEMBETER

Lovavdelingen@jd.dep.no

Deres referanse:

21/4989 - NBE

Vår referanse:

21/1875 - 2 / SVA004

Dato:

13.12.2021

Høring - endringer i straffeloven og skadeserstatningsloven (skjult personforfølgelse mv.)

Det vises til departementets høringsnotat av 13. september 2021. Oslo statsadvokatembeter vil innledningsvis uttrykke tilfredshet med at departementet har bidratt med et grundig notat og lagt opp til en høringsrunde hvor ulike synspunkter kan komme frem, og slik sett fulgt anbefalingen i Riksadvokatens brev av 3. mai 2019 om å unngå en hasteprosess uten ordinær høring. Som det fremgår av høringsnotatet, gjelder de aktuelle lovforslagene – særlig forslaget om et straffebud om hemmelig fotografering – viktige prinsipper om privatlivets fred og ytringsfrihet som krever nøye overveielser og balansering av motstridende hensyn.

Kriminalisering av skjult personforfølgelse

Oslo statsadvokatembeter deler departementets, Riksadvokatens og Trøndelags statsadvokatembeters syn om at det på bakgrunn av Høyesteretts dom HR-2019-563-A er behov for å gi et strafferettslig vern mot skjult personforfølgelse ("snikstalking").

Trøndelag statsadvokatembeter har foreslått at personforfølgelse skilles ut av straffeloven § 266 om hensynsløs atferd, og at det som gjelder personforfølgelse, samles i en spesialbestemmelse i § 266 a, som vil omfatte både ordinær overtredelse og alvorlig personforfølgelse med to forskjellige strafferammer. Riksadvokaten har i oversendelsesbrevet til departementet skissert en mulig lovteknisk løsning hvor personforfølgelsesalternativet i straffeloven § 266 om hensynsløs atferd skilles ut som et eget ledd i paragrafen, og hvor det da uttrykkelig sies at det ikke er et vilkår for straffbarhet at handlingen oppfattes/registreres av den fornærmede når den foregår.

Oslo statsadvokatembeter mener at den løsningen som er inntatt i høringsnotatets lovforslag med en egen paragraf om ordinær personforfølgelse, er å foretrekke. Tilfeller av alvorlig (grov) personforfølgelse vil i dag rammes av straffeloven § 266 a.

Der hvor man i straffeloven ellers har skilt mellom vanlig og grov overtredelse, er det benyttet to forskjellige paragrafer. Det vil derfor være best i samsvar med systematikken i straffeloven å ha en egen paragraf for vanlig personforfølgelse (§ 266 a) og en annen paragraf (§ 266 b) for grov personforfølgelse. Tilfeller av hensynsløs atferd som ikke oppfyller kriteriene for personforfølgelse, vil fortsatt rammes av straffeloven § 266.

Vi har ikke bemerkninger til høringsnotatets oppstilling av forøvelsesmåter i den foreslåtte § 266 a. I notatet er det imidlertid angitt eksempler på hva som kan inngå i begrepet "andre sammenlignbare handlinger", og der nevnes blant annet "skjult filming eller fotografering", som åpenbart vil falle inn under bestemmelsen. Vi vil imidlertid påpeke at filmingen og fotograferingen for å rammes ikke trenger å være gjort i skjul. Bruk av en drone med kamerafunksjon vil ikke nødvendigvis være skjult, men vil åpenbart være noe som bør rammes av bestemmelsen.

I høringsnotatet bes det om synspunkter på om det er nødvendig å ha med i bestemmelsen en presisering av at fornærmede ikke trenger å oppdage forfølgelsen eller kikkningen når den pågår, jf. den foreslåtte siste setningen forslaget til ny § 266 a. Slik vi ser det, kan dette best komme frem om man i bestemmelsen tar med ordene "åpent eller skjult" foran ordet "forfølger". Med en slik tilføyelse vil forøvelsesmåten beskrives i straffebudet og man unngår å nevne fornærmedes forhold. Det antas å være en bedre lovgivningsteknikk.

I pkt. 6.2 i høringsnotatet omhandles konkurransespørsmål. Der heter det, i forlengelsen av at straffeloven § 263 om trusler nevnes, at i tråd med dagens rettstilstand vil det ikke være aktuelt å benytte andre straffebud i konkurrans dersom de aktuelle handlingene er vurdert som ledd i personforfølgelsen. I den foreslåtte § 266 a inngår "truer" som en forøvelsesmåte. Hvis forfølgelsen gjøres på flere måter, men det fremsettes én eller flere trusler som i seg selv er så grove at de oppfyller kriteriene i § 264 om grove trusler, mener vi at § 264 må kunne anvendes i konkurrans med § 266 a. Henvisningen i høringsnotatet til vurderingene gjort i forarbeidene til nåværende § 266 a, som jo gjelder alvorlig personforfølgelse med en strafferamme på fengsel i 4 år, antas ikke å være like relevant hvis det nå gis et særskilt straffebud for ordinær personforfølgelse med en strafferamme på bot eller fengsel inntil 2 år.

Forslaget om eget straffebud om hemmelig fotografering og filming på privat sted

Oslo statsadvokatembeter mener det er behov for et styrket strafferettslig vern mot krenkende fotografering og filming.

Som det fremgår av høringsnotatet, ble et forslag om en straffebestemmelse rettet mot integritetskrenkende fotografering foreslått av regjeringen i 1978. I begrunnelsen for forslaget het det i Ot.prp. nr. 4 (1978–1979):

"Den tekniske utvikling har i høy grad økt mulighetene for å krenke privatlivets fred. Filmkameraer kan konstrueres så små at det er mulig å ta bilder ubemerket, selv på nært hold. Med teleobjektiv kan man fotografere ansiktsuttrykk eller skriften i en bok på flere hundre meters avstand. Optik-delen i et slikt kamera behøver ikke være mer enn 2-3 cm i diameter og 15 cm lang.

I motsetning til avlyttingsinstrumenter er kameraer av forskjellig slag allemannseie. Det er ikke noe oppsiktsvekkende ved at en person har fotoapparat med, verken ute i naturen eller i bystrøk. Folk som ferdes på offentlige steder, må derfor være forberedt på at andre har med seg kameraer som de vil bruke, og følgelig innrette seg etter dette."

Forslaget ble ikke fulgt opp av Stortinget, og Stortingets justiskomiteé foreslo at temaet skulle vurderes under arbeidet med ny straffelov. Det er ikke blitt gjort.

Den tekniske utviklingen som har funnet sted siden 1970-tallet, ikke minst utbredelsen av smarttelefoner med kamerafunksjon, gjør det enda mer påkrevet å gi et strafferettslig vern mot fotografering som krenker privatlivets fred.

Kriminalisering av skjult "kikking"

I høringsnotatets pkt. 7.2 drøftes det om det er behov for å kriminalisere skjult kikking i sin alminnelighet; det vil si uten at det filmes eller fotograferes. Departementet konkluderer med ikke å foreslå et slikt straffebud. Oslo statsadvokatembeter er enig i den konklusjonen. Vi vil dessuten tilføye at en eventuell slik straffebestemmelse vil være svært vanskelig å håndheve.

De objektive straffbarhetsvilkårene

Departementet ber om synspunkter på anvendelsesområdet til den foreslåtte § 269. Etter mønster av den tilsvarende bestemmelsen i den svenske brottsbalken foreslås i notatet at forbudet gjelder noen som oppholder seg "innendørs i en bolig, på et toalett, i en garderobe eller på annet sammenlignbart sted".

Rent umiddelbart fremstår den foreslåtte bestemmelsen som svært kasuistisk gjennom angivelsen av konkrete rom i et hus. Det kasuistiske preget dempes noe ved uttrykket "annet sammenlignbart sted". Likevel mener vi at en så vidt detaljert angivelse av romtyper som personene skal oppholde seg i for å være beskyttet mot fotografering, virker noe underlig.

Oslo statsadvokatembeter har dessuten vondt for å se hvorfor anvendelsesområdet skal være så vidt snevert som foreslått. Personer som oppholder seg utendørs i en hage med høye gjerder eller en tett hekk som avgrenser området, eller på en terrasse eller balkong i tilknytning til en bolig eller fritidseiendom, bør også ha krav på ikke å bli fotografert eller filmet. Tilsvarende gjelder for personer som oppholder seg i et hotellværelse. Den tiltagende bruken av droner med kamerafunksjon har økt behovet for en strafferettslig beskyttelse mot fotografering og filming på private steder utendørs. Etter vår oppfatning var lovforslaget i 1978 mer dekkende gjennom formuleringen "noen som befinner seg innendørs i sin bolig eller på et sted som er skjermet for allment innsyn". Vi anbefaler at en slik eller en lignende ordlyd tas inn i den nye bestemmelsen for å gi det vern om privatlivet som vi mener alle har krav på.

Ved å ha med en alminnelig rettsstridsreservasjon i ordlyden ved å bruke ordet "uberettiget" unngår man at straffebestemmelsen favner for vidt.

En form for hemmelig fotografering som ikke er omtalt i høringsnotatet, men som nok forekommer en del i praksis, er privatetterforskeres snikfotografering av personer. At slik virksomhet vil rammes av bestemmelsen, bør komme klart frem i lovproposisjonen.

Det foreslåtte lovbudet er begrenset til å gjelde fotografering og filming av personer. Fotografering eller filming inn gjennom vinduer i en privat bolig eller lignende selv om det ikke er noen personer til stede der, kan også være en krenkelse av privatlivet som vanskelig kan sies å ha noe berettiget formål. Departementet oppfordres til å vurdere om ikke også den slags krenkende atferd bør gjøres straffbar.

Unntak for forsvarlig fotografering?

Den foreslåtte unntaksregelen i forslaget annet ledd vil – som nevnt i høringsnotatets pkt. 7.4.3 – i noen grad overlappe med vilkåret i første ledd om at fotograferingen må være "uberettiget". Dersom man tar med en slik alminnelig rettsstridsreservasjon som ordet "uberettiget" innebærer, vil det etter vår oppfatning ikke være behov for et slikt ytterligere unntak som foreslått i annet ledd. De formålene og forholdene som kan legitimere hemmelig fotografering, vil dekkes av den foreslåtte rettsstridsreservasjonen i forslaget første ledd. De redaktørstyrte massemedienes viktige samfunnsfunksjon vil etter vår oppfatning få et tilstrekkelig vern fordi deres filming og fotografering i gitte tilfeller vil være berettiget. Tilsvarende vil f.eks. dyrevernorganisasjoners filming av dyr som utsettes for mishandling, være berettiget og vil således ikke rammes av straffebestemmelsen selv om den foregår på et sted uten allment innsyn.

Straffeprosessloven § 62 a vil uansett kunne benyttes av påtalemyndigheten for å avbryte en strafforfølgning av forhold hvor allmenne hensyn/den offentlige interesse ikke tilser at forholdet skal påtales.

Påtalekompetansen

Med den foreslåtte strafferammen vil påtalekompetansen ligge hos påtalemyndigheten i politiet, jf. straffeprosessloven § 67 annet ledd bokstav a). Hvorvidt bestemmelsen vil være overtrådt eller ikke, vil være avhengig om fotograferingen eller filmingen er uberettiget, jf. den foreslåtte rettsstridsreservasjonen, og det skjønnsmessige vurderingstemaet som er inntatt i annet ledd i den foreslåtte bestemmelsen. Dette vil i mange tilfeller være vanskelige vurderinger hvor blant annet hensynet til massemedienes samfunnsoppdrag vil måtte inngå i interesseavveiningen. Siden bestemmelsen berører slike viktige samfunnsmessige forhold, mener vi at påtalekompetansen bør ligge hos statsadvokatene. Av den grunn foreslår vi at strafferammen blir bot eller fengsel inntil 2 år.

Endringer i skadeserstatningsloven

Vi slutter oss til forslaget om at den foreslåtte nye § 266 a om personforfølgelse tas med i opplistingen i skadeserstatningsloven § 3-3, jf. høringsnotatets pkt. 6.5.

I praksis vil neppe skadevirkningene av hemmelig fotografering eller filming være en så inngripende krenkelse at gjerningspersonen vil kunne ilegges erstatningsansvar. Vi har derfor forståelse for at departementet ikke foreslår å ta med den foreslåtte § 269 i skadeserstatningsloven § 3-3, jf. høringsnotatets pkt. 7.6.

Lars Erik Alfheim
førstestatsadvokat

Stein Vale
statsadvokat

Dokumentet er elektronisk godkjent og har derfor ingen signatur

Gjenpart

Riksadvokaten

Postboks 2102 Vika

0125

OSLO